

Jelenkori klasszicitás

Filep Sándor művészetéről

Balatonalmádi a művészek fészke lett. Sokféle formában leltek itt otthont festők és szobrászok. Filep Sándor is Almádiban él, sokan megbecsüléssel emlegetik a nevét. Nem véletlenül. Tehetsége, felkészültsége sok embert elkápráztatott. Vannak vásárlói, gyűjtői, megrendelői. Ritkán kiállító művész. Műtermében csak egy-két Filep-kép található, amelyeken éppen dolgozik. Akinek egyszer is volt alkalma elmélyedni alkotásaiban, az nem felejt el ezeket a mélyen invenziós képeket. Nem is tudjuk, mit csodáljunk rajtuk, a végtelen pontosságot, a reáliák leképezésének bravúros előadását? Azt a finom többletet, amivel megjeleníti a valót? Előtár mindent, de mégis érezzük: a figurák mitikus érintkezését, az üde játékoságot, amivel (olykor) díszíti a képmezőt. Sokszor leírtam: ez a klasszicitás. De Filep műveivel megismerkedve (kortársi viszonylatban) éreztem először, hogy alkotásai jelöltek a maradandóságra.

Pincehelyen született. Gyermekkorát és fiatal éveit Sárbogárdon töltötte. Előfelvételiként került a Képzőművészeti Főiskolára, ahol rögtön kitűnt tehetségével. Mestere, akit elismeréssel szokott emlegetni, Blaski János volt. Három klasszikus alkotó – Dürer, Caravaggio, Vermeer – művészete határozza meg mai napig azt a mércét, ami irányadó egész életében és alkotásmódjában. A főiskolán ő is kereste magát. Ahogy mesélte: hatott rá a koncept és a pop-art. Tágas műtermében, a monitor előtt ülve, elmélyedünk a múlton. Régi képek kerülnek elő, melyeket ma is kedvel, elismeréssel emleget. A *Fal* című 1980-ban festett kép kifejezetten elkápráztat. Finom tónusokkal megfestett remekmű, amelyen a legapróbb repedés, horpadás, a romlás bárminő nyoma is hihetetlen természetességgel jelenik meg.

S ki tudja, mi volt előbb? Az ezüstvessző-technika elsajátítása vagy az alapi elmegyógyintézet lakóinak megismerése? Mert ez egyik kezdeti munkája, amely – idővel – sorozattá nőtte ki magát. Kiállításain fel-feltűnnek darabjai, meghatva és elgondolkodtatva a nézőket. A kóros elem itt a szabadság korlátairól szól: ahogy ezek a betegségbe zárt figurák keresik, de nem találják a fénybe, a nyitottságba, az elfogadott emberi állapotba vezető utat.

PÉNTEK IMRE (1942) költő, művészeti író. Legutóbbi kötete: *Emlékpróba* (Magyar Napló Kiadó, 2015).

Mielőtt a kortárs magyar művészek szokásos útjára tért volna, tanársegéddé nevezték ki a főiskolán. Ekkor jött egy kivételes lehetőség, művésztelep Svédországban. Filep hónapokra, ha nem évekre eltávozott Magyarországról, hogy az általa megálmodott alkotói korszakban dolgozzon, alkosson. Sorozatokat készített, mint a *Gótikus állatok*, *Dürer-émléklapok*, *Kisebb világok*, *Jegyzetek Robert Fludd életéből*, *Németalföldi történetek*, *Grödingei mesék*, *Magyarok*, *Amerikai anizs*, *Apokalipszis*, *A művészet*, *A nagy csendélet*, *Új-Guineai képek* és számos más különös festményt és grafikát. Voltak gyűjtői, akiket a tollrajzai vagy ezüstvessző rajzai szédítettek meg, mások festményeiért lelkesedtek. Archívumában közel 600 művéről gyűjtez adatokat.

Ki tudja, milyen fordulatokat vett volna Filep élete, ha nem költözik végleg haza, nem nőül meg, és nem kap műtermes lakást Székesfehérváron? De így történt, és itt ismerkedett meg Melocco Miklóssal, aki rögvest felfedezte, felkarolta a világlátott kiváló, akkor még ifjú festőt. Akkoriban, egy kiállítás megnyitó alkalmával mondta (és írta) róla: „Filep Sándor rajzol és fest is egy képen. A vonal és a szín harmóniában van. A vonal, ahol van, olyan színű, amilyennek ott lennie kell...” Lényegre törő megállapítás.

Ha egy képzeletbeli kiállításon járnánk, akkor felfedezhetnénk Filep elmélyült korpuszait, amelyek a nyolcvanas évek elejéről valók. Számos változatát láthatjuk a témának, de a festőművésznek sikerült élővé, lüktetővé varázsolni ezeket a groteszk torzókat. Bár ezeken csak egyetlen szín árnyalataival dolgozott, mégis teljességet sugallnak a keresztben függő csonkult testek. Filep művészetének minden korszakában jelen volt/van a kereszténység ihlete. Fehérvári időszakának egy nagyméretű triptichon képe a *Tűz és vér*. A kép mozgalmassága, tömegjelenetei, a szenvedő Megváltó alakja drámai feszültséget sugároz.

A 2011-es fehérvári táblaképek, az öreghegyi templomban, szintén egy elhivatott művész megnyilatkozásai.

Filep számos kiváló portrét készített. Festészetének egyik jó ismerője, Legény Péter erről írt egy hosszabb, elemző tanulmányt. Ő fejt ki azt, hogy „A portré és azon belül is az önarckép a művészet csúcspontja. Ha egy festő nem képes jó önarcképet festeni, akkor egész művészete leértékelődik”. Nos, Filep művészetét – nem csak Legény szerint – nem fenyegeti ez a veszély. Ő „varázslatos módon ért ahhoz, hogy élő figurát jelenítsen meg, nem csak felületek szépségét, egyéni gazdagságát képes visszaadni, nem csak a klasszicista módon halottá dermedt karaktereket képes élénk állítani, és nem is a fotónaturalisták ’mindentlemásoló’ mechanikus aprólékosságával nyűgözi le a szemlélőt – hanem az élő lélek megjelenítésével”.

Nos, egyik bravúros munkája a *Tolnay-Baudelaire* című nagyméretű diptichon, amely az idős művésznő arcképe meglepő kivágásban és felnagyításban. Filep épített a bennünk élő sztereotípiára, melyet a mozivásznon megjelenő színész nő rögzített emlékezetünkben. Ő drasztikusan, mi több, brutálisan szembeesített az idő romboló hatásával, amely tönkretette ezt az ideálisan szép arcot.

De a szempárból vissza-ránk tekintő lelket a mulandóság sem csorbította, a benne megérlelt „éthosz” – ahogy Legédy írja –, visszaháramlása elvisz bennünket a keletkezés-elmúlás kettős forrásvízéhez.

Amikor alkotói módszeréről faggatom, sokszor elmeséli: ő előbb magában festi meg a képet. A belső meditáció is szerves része az alkotásnak, vázlat nem készül – s ebben neki, mint egykori aktív gitárosnak – a zene is segít. Így jelenik meg az a bizonyos ’kivágás’, amelyet csak a látás zsenije képesek előhívni a látványok sokaságából. Az I. világháborús kiállításon, a Vigadó Galériában láttam a szuggesztív Filep-képet, amely sorban vonuló vak katonákat ábrázolt. Egy más vállára tették a kezüket, így vezette vak a világtalant. Már a jelenet ’kivágata’ megragadta a nézőt, a kiszolgáltatottság e bizarr vonulása a semmiből a semmibe.

Az Alaptörvényhez készített illusztrációja, amely a történelmünk egy sorsforduló eseményét ábrázolja, mély ember- és helyzetismeretről árulkodik. Nekem különösen tetszett Filep elgondolása. A vörös kalapácsos embert, az ordító, vehemens plakátfigurát, a robusztus gölemet felülírják a szürke katonaruhás fegyveresek, a kalapos kocsihajtó, a hintóra felkapaszkodó jellegzetes figurák, kissé melankolikusan tekintve az eljövendő fordulat elé. (Aminék ők a megvalósítói.) Ez a varázslatos katonahintó a Horthy-korszak fogataként, csekély lelkesültséget, de meglehetősen elszántságot mutatva, kocog a reményteljesebb jövőbe. Az a bizonyos ’kivágat’ itt is helyén van, találó és hiteles.

De már (majdnem) előre szaladtam, hisz 2002 jelentős változást hozott Filep életében. Egy családi változás következtében költözött Balatonalmádiba, ahol lelke megnyugvást talált. Ám szólni kell a benne lappangó pedagógushajlammról, amely a főiskola után sem szűnt meg. Sőt, szervezőként a fehérvári Szent István Művelődési Ház kurátoraként is működött jó hét évig, kiváló tárlatokkal ajándékozva meg a közönséget. Csak néhány név a kiállított művészek közül: Batthyány Gyula, Szőnyi István, Szervátiusz Tibor, Kárpáti Tamás, Németh János, Oláh Mátyás, Kő Pál, Salvador Dalí, Bory Jenő – és sokan mások. Időközben tanítani kezdett a bodajki Hang-Szín-Tér Művészeti Szakközépiskolában.

Újabban pedig komoly megbízást kapott a fehérvári önkormányzattól. A Szent István Király Múzeumban lett képzőművészeti tanácsadó. Filep a polgárosult, értékálló irányzatot kívánja terveiben előtérbe állítani, aminek első kiállítása a *Döntés*. Somogyi Győző, Párkányi Raab Péter és Tóth Norbert közös munkája, amelyek a magyarság történelmének nagy alakjait ábrázolja a jó és a gonosz szembeállításával. És mindezt a képzőművészet nyelvén, annak maximális kihasználásával. A siker mindenképpen a tanácsadó elképzelését igazolja, a korábbi érdektelenség helyett az érdeklődés tölti be ma a múzeumi termeket. Ez is része a Filep Sándor-i életműnek.

Filep oeuvre-je sok irányban nyitott, s még mindig alakul. Megjelenését várjuk az albumának, amely egyértelműen bizonyítja: a változatos tematika, a pazar, szemképráztaó megfogalmazás, az elmélyültség és átgondolás, az erkölcsi felelősségérzés egyaránt része Filep munkásságának. Az elköteleződés, műveinek

a megvásárlása, amely szétszórta képeit, hozzásegíthetne ahhoz, hogy akár nemzetközi kiállítóhelyeken, galériákban érdeklődés ébredjen képei iránt. (Nem beszélünk a levegőbe. Az az ausztrál üzletember, aki régóta gyűjtője műveinek, Luganóban tervez bemutatótermet neki.) S talán a szakma is többet tehetne annak érdekében, hogy elnyerje méltó helyét a kortársak között. Sorozatait érdemes kutatni, klasszikus törekvéseit lehetne értékelni, hogy Filep Sándor valóban a mi festőnk legyen, a nemzet festője. A szó legnemesebb értelmében.

Filep Sándor: Az alap elmegyógyintézet lakói I. (ezüstvesztő, vászon, 190×140 cm, 1985)